

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็น อย่างมากในระยะยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง 4 (สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525-2529 : อ้างถึงใน อรอนงค์ สุวรรณกุล 2528 : 1) และในการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่รวมไปถึง การพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น อุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในแผนพัฒนาดัง กล่าวนี้ด้วย ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอขยายตัวอย่างรวดเร็ว ชาดเคลื่อน ข้างเทคนิคมากขึ้น เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศ และสร้าง เสริมความคิดริเริ่มที่จะออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่สามารถแข่งกับต่างประเทศ ได้ ในปีการศึกษา 2521 จึงได้เปิดแผนกวิชาออกแบบสิ่งทอขึ้น ในคณะวิชา อุตสาหกรรมสิ่งทอ วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ มีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรคือ (วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ คณะวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ 2521 : ไม่เรียง เลขหน้า)

1. เพื่อผลิตบุคคลระดับช่างฝีมือ สำหรับงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ ที่มี ความชำนาญด้านการทอ การปั่นด้าย การพิมพ์ การตกแต่งและการออกแบบ ซึ่ง ยังไม่มีสถาบันใดผลิตมาก่อน

2. เพื่อผลิตบุคคลที่มีความเชื่อมั่น ภูมิใจ ชื่อสัตย์ในอาชีพของตน มี ระเบียบวินัยในการดำรงชีพ มีนิสัยการทำงานที่ดี รู้จักหาความรู้ มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์เพื่องานอุตสาหกรรม รู้จักแก้ปัญหาตามควรแก่สภาพการทำงาน และสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองได้

วิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า เป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสามารถออกไปปฏิบัติงานงานในตลาดแรงงานได้จริง โดยมีรายละเอียดของสภารายวิชาคือ วิชาชีพเฉพาะสาขาของแผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ ที่ผู้เรียนในสาขาวิชานี้ทุกคนจะต้องผ่านการประเมินผล และมีจุดมุ่งหมายรายวิชาคือ ผู้ที่ผ่านการเรียนวิชานี้ จะมีประสบการณ์ในการพิมพ์ผ้าจากลายที่ได้ทำการออกแบบ และทำต้นแบบแยกสี (วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ คณะวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ , 2521:ไม่เรียงเลขหน้า) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากแผนกวิชาออกแบบสิ่งทอทุกคนต้องมี จึงต้องจัดกิจกรรมในการสอนที่จะส่งผลประโยชน์ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม พร้อมทั้งเนื้อหาความรู้เพื่อสร้างกระบวนการอันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ต้องการ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศคือ การศึกษาทางด้านอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนที่มีภาคทฤษฎีควบคู่ไปกับภาคปฏิบัติ และเป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนในระดับกลาง ประเภทช่างฝีมือต่าง ๆ ให้สามารถออกไปปฏิบัติงานในวงการอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการ ทั้งการประกอบอาชีพอิสระและความต้องการของตลาดแรงงาน กำลังคนเหล่านี้จะมีคุณภาพหรือไม่เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับระบบการจัดการศึกษา นั่นคือจะต้องพัฒนาระบบการจัดการศึกษาก่อน จึงทำให้ผู้วิจัหาการศึกษาถึงสภาพของการเรียนการสอนวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า ในวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้สอน และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง ทำให้ทราบถึงสภาพเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่า มีปัญหาการเรียนการสอนในเรื่องของการขาดแนวทางที่จะใช้ในการจัดเนื้อหาสาระของวิชาให้กับนักศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดแคลนเอกสารประกอบหลักสูตรที่จำเป็น การขาดแคลนตำราและแหล่งค้นคว้า รวมไปถึงการที่นักศึกษา มีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ จะเห็นได้ว่าผลสรุปของปัญหาในการเรียนการสอนวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้าดังกล่าวข้างต้น เป็นไปในแนวเดียวกับปัญหาด้าน

การเรียนการสอนของ นพวรรณ หมั่นทรัพย์ (2528:131) ที่ศึกษาถึงปัญหาการเรียนการสอนศิลปพื้นฐาน ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) แล้วพบว่า เนื่องจากผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนวิชาการศึกษามาก่อน จึงทำให้ลำดับการสอน การสื่อความ การอธิบายนั้นน่าให้ผู้เรียนคล้อยตาม ได้รับความสำเร็จน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และการใช้ภาษาของผู้สอนไม่ชัดเจนพอที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งได้ ซึ่งจากสาเหตุเดียวกันนี้ยังมีผลต่อเนื่อง ทำให้เกิดความล่าช้าในการเตรียมงานสอน รวมไปถึงการที่ผู้สอนไม่สามารถผลิตสื่อการสอนได้ตรงตามต้องการ นอกจากนี้สาเหตุของการขาดแคลนตำราเรียนด้านศิลปะที่เป็นภาษาไทย ทำให้ผู้สอนต้องใช้ตำราต่างประเทศในการสอน ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเข้าใจไขว้เขวไปได้ ปัญหาต่อมาก็คือจากการที่สถานภาพของผู้เรียน ทัศนคติ และสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนแตกต่างกันมาก ทำให้ผู้เรียนมีความเอาใจใส่ในการเรียนแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องวางหลักสูตรการเรียนการสอนในส่วนภูมิภาคและส่วนกลางให้แตกต่างกันบ้างตามสภาพท้องถิ่น

นอกจากนี้จากการสำรวจสภาพการจัดการศึกษาของ ศาสตราจารย์ คอนแนน (Conant) อธิการบดีมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ค้นพบสาเหตุของการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาว่า "เนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มีความบกพร่อง ค่อนข้างประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการเตรียมเนื้อหาของผู้สอนและสิ่งที่นำมาสอนไม่เป็นแก่นสารและไม่เกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้เรียน" (Conant 1959 กล่าวถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่ 2523:68) และศาสตราจารย์ บรูเนอ (Jerome Bruner) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้คิดค้นกระบวนการเรียนรู้ โดยตั้งสมมติฐานขึ้นเป็นทฤษฎีการเรียนรู้อยู่บนหนังสือ "The Process of Education" ว่าวิชาใด ๆ ก็ตาม สามารถจะสอนให้เด็กเรียนรู้เข้าใจอย่างได้ผลจริงจริง ในบางลักษณะไม่ว่าผู้เรียนจะเป็นใคร ในระดับวุฒิภาวะใด หากได้เนื้อหาวิชาที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแล้ว ย่อมนำไปสู่การแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้นว่าสอนจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม สอนโครงสร้าง ผึกความคิด รวบรวมยอด การสรุปหลัก เกิดจากทฤษฎี และศาสตราจารย์โรนัลด์ (Ronald

Todd) ได้เสนอแนวความคิดว่า "ในการพัฒนาการจัดเตรียมเนื้อหาวิชาสำหรับวิชาเฉพาะในสาขาอาชีพศึกษา การประเมินหาความจำเป็นเบื้องต้น (Needs Assessment) นับว่าเป็นสิ่งที่ควรทำเป็นอันดับแรก กล่าวคือควรประเมินเปรียบเทียบระหว่าง เนื้อหารายวิชาที่ผู้สอนต้องการสอน กับ เนื้อหารายวิชาที่ผู้เรียนต้องการจะเรียน" (Ronald Todd, Ann L. Tholen, Anthony Lloyd, 1978:7) เป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยทำการสอบถามประเมินหาความจำเป็นเบื้องต้นรวมถึง ความต้องการการปรับปรุง เนื้อหารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้าโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ และให้นักศึกษา อาจารย์รวมทั้งผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง ในคณะวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ตอบแบบสำรวจเพื่อประเมินหาความจำเป็นเบื้องต้นดังกล่าว และได้วิเคราะห์ผลจากการตอบแบบสำรวจความจำเป็นเบื้องต้นของบุคคลทั้งสามกลุ่มแล้ว ปรากฏว่าบุคคลทั้งสามกลุ่มมีความต้องการที่จะให้มีการปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาปรับปรุง เนื้อหารายวิชา และอีกทั้งความต้องการผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมให้คำแนะนำและออกความคิดเห็นจากผลการสำรวจครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีการศึกษาถึงสิ่งจำเป็นในการวางแผนจัดเตรียมเนื้อหาวิชา เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้าให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการศึกษาทฤษฎีและขั้นตอนปฏิบัติที่เหมาะสม เพื่อจะนำมาใช้ในการวางแผนจัดเตรียมเนื้อหาวิชา ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของ โทสเนอร์ และ รุคนิทส์กี (1978:56) ที่ว่า "ในการเรียนการสอนวิชาใดก็ตาม ถ้าเราพบว่าสิ่งที่ครูต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มีสภาพไม่สนองต่อความต้องการและความสนใจของผู้เรียนนั้นหมายความว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องมีการปรับปรุง เนื้อหารายวิชาของวิชาดังกล่าว"

แนวเหตุผลและทฤษฎีที่สำคัญ

ในการพัฒนาปรับปรุง เนื้อหารายวิชา ให้มีประสิทธิภาพสมบูรณ์แบบนั้น รอสเนอร์ และ รุคนิทสกี (George J. Posner and Alan N. Rudnitsky, 1978:39) ได้เสนอหลักการไว้ว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องจัดเตรียมเนื้อหารายวิชา ให้สอดคล้องกับสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ผู้เรียน (Learners) เป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่จะต้องคำนึงถึงในการพัฒนาปรับปรุง เนื้อหารายวิชาให้มีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงการแสดงออกตามทัศนคติของผู้เรียนว่า อะไร เป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจชอบและอะไร เป็นสิ่งที่ผู้เรียนคิดว่าจำเป็นสำหรับเขา ซึ่ง สมิธ แสตนเลย์ และ ชอร์ (Smith, Stanley and Shores 1957 quoted in Posner and Rudnitsky 1978:39) ได้จำแนกทัศนคติทางการศึกษาของผู้เรียนออกเป็น 2 ประการ ประการแรกเน้นเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งเป็นการเตรียมผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จสูงสุดในเรื่องการรับใช้สังคมและมีความเป็นอยู่ดี ประการที่สองสนองความจำเป็นและความสนใจของตัวผู้เรียนในแง่ของการพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบ คุณค่า 2 ประการนี้ ถือว่าเป็นเหตุผลสำคัญสำหรับครูที่จะนำไปใช้ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่แตกต่างกัน

2. รายวิชา (Subjects) มีสิ่งที่ควรคำนึงถึง คือ การกำหนดหัวข้อสำคัญที่ควรศึกษาเป็นพิเศษและรวมไปถึงการกำหนดแบบฝึกหัด กำหนดหัวข้อสำหรับการฝึกปฏิบัติที่จำเป็น เพื่อให้ได้ เนื้อหารายวิชาอันเหมาะสมที่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ (Posner and Rudnitsky 1978:41) ที่ว่า "ควรเสาะหาองค์ประกอบของวิชาที่สามารถให้การศึกษากับผู้เรียนจนทำให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้มีความรู้อย่างถ่องแท้ในวิชานั้น ๆ นั้นหมายความว่าความถี่ควรคำนึงถึงคุณค่าของ เนื้อหารายวิชานั้นเอง"

3. สังคม (Society) การจัดเตรียมในเรื่องอาชีพสภาพสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพราะการศึกษาคงจะหาหน้าที่จัดเตรียมกำลังคน ให้เป็นผู้มีทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับสังคม และนำไปประกอบอาชีพได้อย่างประสบความสำเร็จ

สำเร็จ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมแวดล้อม เนื้อหารายวิชาในสายวิชาชีพต้องพิจารณาถึงงานและอาชีพที่ตรงกับความต้องการ และสนองตอบจุดมุ่งหมายในชีวิตของผู้เรียนและสัมพันธ์กับสภาพความต้องการของสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคตโดยมุ่งผลิตกำลังคนให้เป็น "บุคคลที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อม (Organization Man)"

ดังนั้นในการเรียนการสอนวิชาออกแบบลายพิมพ์ผ้า ควรมีการกำหนดหัวข้อเนื้อหาวิชาที่สำคัญ ซึ่งสัมพันธ์สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย ในขั้นของการจัดเตรียมเนื้อหาวิชานี้ จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้ความชำนาญในสาขาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า ให้เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางและหัวข้อสำคัญของการเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมให้ทางการศึกษาและอุตสาหกรรมสิ่งทอ ก้าวหน้าควบคู่กันไปอย่างไม่หยุดยั้ง (ประสาร สันติวัฒนา, บรรณาธิการ 2529:44) การจัดเตรียมเนื้อหาวิชาออกแบบลายพิมพ์ผ้า จึงควรเป็นการเตรียมเพื่อที่จะรับสภาพการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมสิ่งทอไทยในอนาคต

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการวิจัยอนาคตนี้ ดร. จุมพล หูลักษณ์ชิวิน (2530:34) ได้กล่าวถึงความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคตว่า "อนาคตเป็นเรื่องที่สามารถทำการศึกษาได้อย่าง เป็นระบบ จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคต คือการศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้เพื่อหาทางสร้างแนวโน้มที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น และขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป" วิชาได้เสนอเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) ว่า "เป็นเทคนิคการสื่อสารระหว่างผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นได้เรียนรู้ความเชี่ยวชาญระหว่างกัน ทำให้ความเชี่ยวชาญของเขาเพิ่มขึ้น ทำให้เขามีความเชื่อมั่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นแนวโน้มที่จะหาให้เขาคัดค้านใจหรือกำหนดคนรอบข้างอย่างหนึ่ง จึงเกิดขึ้น เร็วขึ้น" สำหรับวิธีการเลือกผู้เชี่ยวชาญ (Experts) เราสามารถจะศึกษาทั้งกลุ่มประชากร (Population) ของผู้เชี่ยวชาญเท่าที่มีอยู่ (2530:40-41) จากสาเหตุของกรณีที่เป็นการศึกษาในสาขาที่เป็นกลุ่มเฉพาะเจาะจงมาก ผู้วิจัยจึงได้ใช้เทคนิค

การวิจัยอนาคตแบบ Ethnographic Delphi Futures Research ในการวิจัยครั้งนี้ ด้วยความเชื่อว่า ระเบียบวิธีวิจัยแบบนี้ น่าจะเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้คำตอบชั้ดมากกว่าการวิจัยธรรมดา เพราะมีกระบวนการของการใช้ความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญในการออกความคิดเห็นและคัดสินใจร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาเนื้อหาารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า สำหรับนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ แผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาเนื้อหาารายวิชาการวิจัยนี้ เป็นการพัฒนาเนื้อหาารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า (อ.ส.232) ที่ใช้กับนักศึกษาแผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ เท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการศึกษาค้นคว้า จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงเนื้อหาารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้าให้สอดคล้องกับ สภาพความต้องการของสังคม ความสนใจของผู้เรียน และเนื้อหาข้อความรู้ที่สำคัญของวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า

2. ผลของการศึกษาค้นคว้า จะเป็นแนวทางในการผลิตตำราในแขนงวิชาการออกแบบและแขนงวิชาอื่นต่อไป

ค่างานักความที่เข้าในการวิจัย

1. วิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า หมายถึง วิชาชีพเฉพาะสาขาของแผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับวงจรของลาย การต่อลวดลายเพื่อทำต้นแบบในการพิมพ์ผ้า การนำเงื่อนไข เช่น ประโยชน์ใช้สอยของผ้า รูปแบบของลาย มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลายพิมพ์ผ้า
2. แผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ หมายถึง หน่วยงานที่มีฐานะเป็นแผนกวิชาหนึ่ง สังกัดคณะวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2521
3. วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ หมายถึง หน่วยงานที่มีฐานะเป็นกองสังกัดวิทยาลัยเทคนิคธนบุรีและอาชีวศึกษา ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520
4. วิทยาลัยเทคนิคธนบุรีและอาชีวศึกษา หมายถึง หน่วยงานที่มีฐานะเป็นกรม สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย